

יעקב והאבנים

רש"י בראשית פרק כח פסוק יא

וישם מראשותיו - עשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקב"ה אבן אחת וזהו שנא' ויקח את האבן אשר שם מראשותיו:

ספר בראשית פרק מט

(כד) ויתשב באיתן קשתו ויפזז זרעי ידיו מידי אביר יעקב משם רעה אבן ישראל

רש"י בראשית

אבן ישראל - לשון נוטריקון אב וכן אבהן ובנין יעקב ובניו:

ספר יהושע פרק ד

(ה) ויאמר להם יהושע עברו לפני ארון ידוד אלהיכם אל תוך הירדן והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל

ספר שמות פרק לט

(י) וימלאו בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד: (יא) והטור השני נזף ספיר ויהלם: (יב) והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: (יג) והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה מוסבת משבצת זהב במלאתם: (יד) והאבנים על שמות בני ישראל הנח שתיים עשרה על שמותם פתוחי חתם איש על שמו לשנים עשר שבט:

ספר מלכים א פרק יח

(לא) ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ידוד אליו לאמר ישראל יהיה שמך:

(לב) ויבנה את האבנים מזבח בשם ידוד ויעש תעלה כבית סאתים זרע סביב למזבח:

ספר דניאל פרק ב

(לא) אנתה \אנתה\ מלכא חזה הנית ואלו צלם חד שגיא צלמא דפן רב וזויה יתיר קאם לקבלה ורזה דחיל: (לב) הוא צלמא ראשה די דהב טב חדוהי ודקרעוהי די קסף מעוהי וירכתה די נחש: (לג) שקוהי די פרזל רגלוהי מנהון \מנהיו\ די פרזל ומנהון \ומנהיו\ די חספי: (לד) חזה הנית עד די התגזרת אבן די לא בידין ומחת לצלמא על רגלוהי די פרזלא וחספא והדקת המון: (לה) באדין דקו כחדה פרזלא חספא נחשא חספא ודהבא והוון כעור מן אדרי קיט ונשא המון ריחא וכל אתר לא השתכח להון ואבנא די מחת לצלמא הות לטור רב ומלת כל ארעא:

מלבי"ם על דניאל פרק ב

אנת מלכא, אתה המלך רואה היית, והנה צלם אחד גדול, הצלם הזה רב זזיוו הרבה, עומד לנגדך, ותארו נורא. הנה מראה הצלם נצטייר לפניו עתה, לא כן מראה האבן לא ראה עתה ונשכח ממנו, והוא הפיל עליו החרדה הגדולה לכן אמר חזה הוית, ר"ל שאז ראית עוד מראה אחרת אשר שכחת, רואה היית עד שנגזר אבן שלא בידים - (רק מעצמו), והכה את הצלם על רגליו של ברזל וחרס והדיקה אותם: -

אז הודקו יחד ברזל חרש נחשת כסף וזהב, והיו כמוץ מגרנות הקיץ, ותשא אותם הרוח, עד שלא נמצא להם שום מקום, והאבן שהכתה את הצלם נעשית הר גדול ותמלא כל הארץ: -

וזה לעומת מה שראית, שנגזר אבן שלא בידים והדיקה את הברזל והנחושת והחרס והכסף והזהב - שהאבן רומז על אבן ישראל אשר יקום ע"י ה', ושלא בידי אדם ובכחו, והאבן הזאת תכלה את כולם. אלהים הגדול הודיע להמלך מה שיהיה אחרי זה - איך האבן תגדל לעולם וזה יהיה קץ הימים ותכליתם, ואמר שיציב חלמא - והחלום יש לו קיום, וא"כ מהימן פתרונו - כי נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם:

פרקי דר"א פרק לה

וישב יעקב ללקוט את האבנים, ומצא אותם כלם אבן אחת, ושם אותה מצבה בתוך המקום, וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה, שנאמר ויצק שמן על ראשה. מה עשה הקב"ה נטה רגל ימינו וטבעה האבן עד עמקי תהומות ועשה אותה סניף לארץ כאדם שעושה סניף לכיפה לפיכך נקרא אבן השתיה שמשם הוא טבור הארץ ומשם נמתחה כל הארץ ועליה היכל י"י עומד שנאמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים.

ספר איוב פרק מא - (טז) לבו יצוק כמו אבן ויצוק כפֿלח תחתי

ספורנו בראשית פרק מט פסוק כד

רועה אבן ישראל. הוא רועה ישראל המתקיימים לבין האומות כמו אבן-יקרה או בלתי יקרה המתקיימת לאורך ימים, כענין התגזרת אבן די לא בידין, ומחת לצלמא על רגלוהי (דניאל ב, לד) והם ישראל, כי ישורו עם אלהים ועם אנשים כאמרם בכל מקום שהלכו נעשו שרים לאדוניהם (סנהדרין קד ב).

העמק דבר פרק מט פסוק כד

ועוד טעם. משם רועה אבן ישראל. רועה מלשון אפרים רועה רוח (הושע י"ב) רעה אמונה (תהלים לז) ומשמעם הולך ומשקע דעתו ברעיון גדול כמה עתים. ומזה בא הלשון בקהלת כ"פ רעיון. וענינו כאן מתחשב להתחבר עפרורית של ישראל להיות לאבן אחת. דבעת שישראל בגלות נמשלים לעפר הארץ כמו שאמר הקב"ה ליעקב והיה זרעך כעפר הארץ וגו'. ואוה"ע נמשלו למים כמבואר בשיר הקדוש מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. וישעיה הנביא אמר (שם י"ז) הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון. ומים כבירים שוטפים על עפר ה"ז ממסמסו עד שהולך תמס לגמרי. אבל כשמתחברים העפרוריות ונעשים אבן מוצק אז אפי' ים שוטף יעבור עליו אינו אלא מגלגלו אבל אינו מאבדו. כך ישראל בגלות כשהם מפוזרים בדעות וברדיפה זה את זה אזי נאבדים אחד אחד ר"ל. אבל אם מתקשרים ונעשים אבן ישראל אזי אין כל בריה יכולה להם. ואמר יעקב שמדה זו של יוסף היא מוכרחת מאד. דמשם רועה. מתחשב איך שיה' אבן ישראל.

אבל לשון משם משמעו דקאי על חבל נחלתו, שהוא אביר יעקב הקב"ה, הוא כביכול מסבב שיהא רועה אבן ישראל, היינו שלא יהיו נשטפים אחד אחד ע"י מחלוקת עד שיכלו ח"ו. אלא נותן דעה שיהא נאחדים כאבן וממילא לא יהיו נשטפים.